

Prof. Dr. NERMİN ABADAN-UNAT • 1921'de Viyana'da doğdu. İzmir Kız Lisesi'ni (1940), İÜ Hukuk Fakültesi'ni (1944) bitirdi. Altı yıl *Ulus* gazetesinde çalıştıktan (1944-50) sonra ABD'de Minnesota Üniversitesi'nde lisans üstü öğrenim gördü (1952-53). Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde asistanlıkla (1953) akademik yaşamı başladı. 1966'da profesörlüğe yükseltildi ve Siyasal Davranış Kürsüsü'nü kurdu. Münih, New York City, Denver, Georgetown, California üniversitelerinde konuk profesör olarak ders verdi; göçmen işçi ve kadın sorunlarıyla ilgili birçok uluslararası konferansa katıldı. Uluslararası Siyasi İlimler Derneği'nin (IPSA) başkan yardımcılığında (1967-70), Türk Sosyal Bilimler Derneği'nin başkanlığında (1977-84), Avrupa Konseyi Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu'nun başkan yardımcılığında (1978-84) bulundu. 1978-80 arasında "kontenjan senatörü" olarak TBMM'ne katıldı. 1988'de emekliye ayrıldı. Fransızca, Almanca, İngilizce olarak kırkı aşkın bilimsel makalesi, İngilizce ve Türkçe on kadar kitabı yayımlandı.

"eşitlik dışı" kalanlar için...

"1944 yazında Hukuk Fakültesi'ni bitirdim, sonbaharda *Ulus*'ta işe başladım. İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği 8 Mayıs 1945'e kadar geceleri hiç uyumadım. *Ulus*'a beni almalarının nedeni, yabancı dil bilmem ve radyo haberlerini dinlememdi. Sabaha kadar radyo dinleyip, savaşın gelişmesine göre manşetleri değiştirmek gerekiyordu. Savaşın sonlarında şehirler o kadar hızlı el değiştiriyordu ki... Yarım saatte bir başlıklar da değişiyordu. O zamanki olaylar belleğimde hâlâ canlılığını koruyor."

Nermin Abadan-Unat, altı yıl gazetecilikten sonra, 1952'de bilim dünyasına ilk adımını attı:

"Çağdaş dünyayı anlamak, benim için öncelik taşıyordu. Öte

yandan, gelişmekte olan bir ÷lkede hukukun birçok soruna ışık tutamayacağı kanısı vardı bende. Hukuk, olması gerekeni gösteriyor. Toplumda olup bitenleri anlamak için siyaset olgusunu, siyasetin dinamik unsurunu araştırmak gerektiği kanısına ulaştım; ilk fırsatta, eşim Yavuz Abadan'ın teşvikiyle Fullbright Bursu'na talip oldum."

İlk olarak "Kamuoyu, kamuoyunun etkinlik alanı ve kamuoyunu oluşturan etkenler"i inceledi. Doktora tezinde bu konuyu ilgili hukuk kurumlarıyla birlikte ele aldı; *Halk Efkârı Mefhumu ve Tesir Sahaları* adlı kitabını yayımladı (1957).

Sonradan, araştırmalarını "eşitlikten pay alamayan gruplar" üzerinde yoğunlaştırdı. Bunlardan biri kadınlar, öteki göçmen işçilerdi.

1961'de *Toplumsal Değişme ve Türk Kadını* (İngilizce), 1979'da *Türk Toplumunda Kadın*, 1986'da *Gelişen Dünyada Kadın-Türkiye'den Örnekle* (İngilizce) başlıklı kitapları yayımlanan, değişik hükümetler tarafından Avrupa Konseyi Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu'na uzman olarak gönderilen, birçok uluslararası konferansa katılan, son olarak Haziran 1989'da Avrupa Konseyi tarafından Viyana'da düzenlenen konferansta raportörlük yapan Abadan-Unat'ın bu konudaki kimi görüşlerini aktaralım:

"Türkiye, Atatürk döneminde gerçekleştirilen hukuk reformları ve ona paralel eğitim çalışmaları ile kadın-erkek eşitliğini sağlama yolunda önemli bir adım atmıştı. Ancak eşitlik görel bir kavramdır. Dün eşit sayılan bir durumun bugün yeni bir eşitsizlik boyutu taşıdığı öne sürülebilir. Nitekim Türkiye'nin o zaman İsviçre'den aldığı Medeni Kanun'da İsviçre sonradan çok köklü değişiklikler yaptı. Öteki ÷lkelerin Medeni Kanunlarında da eşitlik yönünde değişiklikler gerçekleştirildi. Biz, yasaya hiç el sürmedik. Yalnızca son yıllarda tek değişiklik yapıldı ve boşanma kolaylaştırıldı. Bu da hiçbir şekilde kadının lehinde değildi; 'halkalı kölelik' adı altında bazı erkek vatandaşların yakındıkları bir beraberliği çözmek için.."

Türkiye'nin, 1989'da Cinsiyete Dayalı Her Türlü Ayrımcılığa Karşı Sözleşme'yi imzalamış, daha önce de Birleşmiş Milletler'in bu konudaki kararlarını benimsemiş bir devlet olarak, kadın sorunlarını izleyen bir "ulusal mekanizma"yı çoktan kurması, yani devlet bünyesinde birimler oluşturması ve eşitliği gerçekleştirmek için önlemler alması gerekirken bunu yapmadığını belirten Abadan-Unat'a göre, "Türkiye, Avrupa Konseyi'nin 22 üye devletinden

..Malta ve Lihtenştayn'la birlikte- bu zorunluluğa uymayan tek büyük devlet."

Feministlerin etkinliklerine gelince... "Bir kısmına hiç taraftar olmamakla beraber, saygı ile karşılıyorum," diyor. "Kamuoyu oluşturma açısından yararlı, ama çok sınırlı. Bir sosyal bilimci olarak, benim için büyük sayılar önemli. DİE'nin istatistikliklerine göre, okur-yazar olmayan 8 milyon vatandaşın 6.7 milyonunu kadınlar oluşturuyor. Feminizm, kadın sorununa özel önem verip bunu toplumsal-siyasal sorun saymak demektir. Nasıl sayarsınız? Varolan kanunları, devlet mekanizmasını değiştirerek mi? Ya da radikal feministlerin yaptığı gibi erkekleri bir yerde hasım görüp, onlarla tüm ilişkilerini tersine çeviren, içe dönük, bir cinsin içinde tüm özel ilişkileri de kapsayan dünyaya bakış tarzı var. Bu çok bireysel bir bakıştır. Birtakım küçük gruplar için özgürleşme getirebilir ama, toplumsal çapta çözüm getirmez. Çünkü radikal feministlerin bir kısmı, kadın-erkek ilişkilerini de bir yerde ataerkillikten gelme bir egemenlik ilişkisi olarak görüyor. O zaman, eşcinsel ilişkilerden başka çıkar yol kalmıyor. Bir kısım feministler de bu sorunun çözümünü sosyalist ilkelere bağlamaktalar. Araştırma ve olgular gösteriyor ki, bu ülkelerde de kadınlar ev içi sömürü mekanizmasından kurtulmuş değiller. En çarpıcı örnek, Küba. Yalnızca Küba'da erkeklerin ev işlerine katılımında bulunmaları gerektiğine ilişkin bir kanun çıkarılmıştır. Tabii uygulama şansı az bir kanun..."

Abadan-Unat, gerek kadın, gerek göçmen işçiler sorununda çözüme "siyasal katılma" ile ulaşılabileceği kanısında.

Boğaziçi Üniversitesi'nde "Siyasal Davranış ve Kitle İletişim Araçları" dersi vermekte olan Abadan-Unat, iletişim alanında ancak belirli ekonomik çıkarlara bağlı araştırmalar (piyasa, ürün tanııtma, reklam etkinlik araştırmaları) yapıldığını, buna karşılık kitle iletişim araçlarının vatandaş üzerindeki etkisini ölçen araştırmaların son derece sınırlı olduğunu belirtiyor. Ona göre en büyük sorunu, on yıldır tiraj alamayan yazılı basın duraklama aşamasına gelmesi oluşturuyor. Devlet tekelinde bulunan televizyonu da şöyle değerlendiriyor:

"Toplumsal olaylara eleştirel bir gözle bakan, tartışmalı bir konuyu seyirciye sunan programlar yok. Yani, ortalama seyircinin düşünce kapasitesini geliştiren yayınlar yapılmıyor. Seyirci sadece resim tüketicisi oluyor; farklı görüşler arasındaki ağırlıkların nerede yattığını algılayamıyor. Seyirci araştırmalarında ise sadece hangi programların beğenildiği ölçülüyor. Onun çok ötesinde gitmek

lâzım: Tüketim toplumunun değer yargıları, kitle iletişim araçları vasıtasıyla ne ölçüde aktarılmıştır; tercihleri, hayat biçimlerini nasıl etkiliyor, vb..."

Kültürel değişme sorununa geliyoruz. Prof. Abadan-Unat, kültür ikiliğine dikkati çekiyor hemen: Bir yanda, çok hızlı bir kentleşme içinde kentle bütünleşmiş çekirdekler, yani bir "kent kültürü" var. Ama bu, büyük kentlerin tümüne yayılmış değil:

"Büyük kentlerin içinde de kent yaşamıyla bütünleşmiş, evrensel kültüre yaklaşan adacıklar var. Bunlar eskisinden daha fazla. Elitler arttı. Ancak bunların toplumsal değişme üzerine etkinliği pek az. Bugün Türkiye'de ekonomi büyük dinamizm içinde ve kültürü de o belirliyor. Örneğin basının tekelleşmesinde ekonomik etkenler, kültürel ürünleri belirliyor."

Öte yandan, özellikle son on yılda, "çifte kültür götürme politikası" yürürlükte: "Büyük yığınlara dinsel değerlere dayalı, gelecekte yaşama biçimini modernleşmiş birtakım araçlar (buzdolabı vb), ekonomik ürünlerle desteklenmiş olarak götürme... Ayrıca, üstte çeşitli elitlerin oluşmasına imkân sağlama... Bunlar çok sınırlı. Ama Avrupa'ya "Çağ atladık, geliştik, kalkındık" diye gösteriliyor. Ve iki kültür arasındaki uçurum giderek büyüyor. Büyük yığınlar, sürekli olarak ahrete, öbür dünyaya hazırlanmak için, başka bir kültürel çevrenin içine giriyorlar."

Otuz üç yıl öğretim üyeliği yapan Nermin Abadan-Unat, üniversitelerin 1980 sonrasındaki konumlarını çeşitli açılardan eleştiriyor; altı yıl süreyle Türkiye Sosyal Bilimler Derneği'nin başkanlığını yürütmüş olmanın da verdiği yetkiyle, "Batı akademik standartlarına yükselen Türkiye'de bir gerileme oldu," diyor. "1402'likler" olayını üniversite yaşamının kanayan bir yarası olarak gördüğünü belirtiyor ve ekliyor: "Üniversiteden uzaklaştırılanların dönmesi için güçlü bir siyasal kampanyanın yapılmamış olduğunu görmek, insanı fevkalâde üzüyor."